

якої виступає система цінностей, притаманних суспільству в конкретний історичний період, їх еволюція у відповідності з викликами сучасності, а також стійкість розвитку правової системи і збереження національної ідентичності.

Література

1. Зубець В.М. Два типи ціннісних вимірів. Філософія науки. 2000. № 4. С. 69.
2. Загальна теорія права: підручник / за заг. ред. М.І. Козюбри. Київ: Ваїте, 2015. 392 с.
3. Бандура О.О. Єдність цінностей та істини в праві: монографія. Київ: НАВСУ. 2000. 200 с.
4. Гегель Г.В.Ф. Філософія права. 1990. 424 с.
5. Горобець К.В. Аксиосфера права: філософський і юридичний дискурс: монографія. Одеса: Фенікс, 2013. 218 с.
6. Чернописька В. Проблема дефініції «правових цінностей» у сучасному науковому дискурсі. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки». 2020. № 1. Т. 7. С. 94.

УДК 340.1(043.2)

Клещенко Н.О., к.ю.н., науковий співробітник,
Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України,
м. Київ, Україна

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ: СУТНІСНІ ВИМІРИ

Громадянське суспільство в сучасному розумінні його сутності являє собою складну, розмаїту систему індивідів, громад і організацій, кількість яких постійно зростає, а структурно-функціональні характеристики – урізноманітнюються. З 2014 року в Україні, а особливо з 24 лютого 2022 року розвиток громадянського суспільства набуває нових рис та динаміки. Це можна було простежити у контексті ухвалення та реалізації державних рішень при проведенні низки реформ та в боротьбі з корупцією, здійсненні контролю за діями органів влади тощо.

Дійсно, початок повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну ознаменував небачене раніше посилення ролі громадянського суспільства в усіх напрямках діяльності держави. Зокрема зросла активність громадян в оборонній системі країни. І мова не про загальну мобілізацію, а про патріотичний дух українських громадян щодо захисту своєї землі, що проявився у потоці добровольців до лав Збройних Сил і територіальної оборони на початку війни. Потужна волонтерська

підтримка і в тилу і на фронті - ще один якісний показник громадянського суспільства. Крім того розвитку громадянського суспільства також сприяють інформаційні та комунікаційні технології, використання яких легко долає будь-які географічні, соціальні та фізичні бар'єри.

Якщо торкнутися історичних витоків громадянського суспільства, то його сутність свого часу досліджували Ч. Беккаріо, Т. Гоббс, Г. Гроцій, Дж. Локк. Становленню громадянського суспільства та його впливу на формування державної політики присвячено праці А. Дюркгейма, Г. Спенсера, Т. Парсонса, Р. Мертона тощо. Комунікативні моделі громадянського суспільства висвітлили у своїх працях Г. Ласуел, К. Шенон, В. Уівер, Б. Уетслі, П. Лазарфельд.

Для сучасної України феномен громадянського суспільства не є новітнім, адже дослідження проводяться як на державному, так і громадсько-приватному рівнях. На думку О. Богінча, громадянське суспільство здебільшого визначається як сукупність індивідів та їх об'єднань з розвиненими політичними, правовими, культурними, економічними зв'язками, що діють формально незалежно від держави, хоча і взаємодіють з нею. При цьому, діючи формально незалежно від держави індивіди одночасно повинні впливати на неї задля досягнення загальносуспільного блага, оскільки саме завдяки такій взаємодії формується громадянська солідарність в суспільстві [1, с. 103].

Необхідно відзначити, що історичні етапи формування ідеї та інституцій громадянського суспільства в Україні багато в чому збігаються з періодами зростання політичної активності суспільства та періодами державотворення, відновлення державності. Пов'язано це, перш за все, з тим, що інституції громадянського суспільства можуть існувати та ефективно діяти лише за умов свободи, що відкриває можливість самореалізації особистості і суспільства, певного рівня розвитку політичної культури та суспільної свідомості, відповідних соціально-економічних і політико-правових умов. Складний шлях українського державотворення і тривалі періоди бездержавності зумовили і складність формування інституцій громадянського суспільства [2, с. 130].

Характеризуючи сучасне громадянське суспільство в широкому сенсі слід сказати що воно розмаїте, при цьому об'єднане навколо спільних цінностей, воно задіяне чи не на всіх напрямках і допомагає країні на військовому фронті, міжнародному і на фронті, пов'язаному з економічним зростанням. Усвідомлюючи, що і у воєнний час і в процесі відбудови нашої країни громадянське суспільство відіграє потужну роль, слід наголосити на найбільших ризиках з якими воно зіштовхується.

Серед основних можна виділити антикорупційний та ризик неефективності. Держава прикладає багато зусиль, аби саме ці ризики було знівелювано. Завдання уряду – запропонувати прозорі та зрозумілі

механізми взаємодії влади, громадськості, бізнесу, донорів, урядів іноземних країн [3]. У цьому контексті важливим також є включення і взаємодія громадянського суспільства не тільки з державним сектором, а й у міжнародному форматі, наприклад у формі консультацій.

Громадянське суспільство як суспільство громадян, які є рівними у своїх правах і обов'язках, суспільство, яке номінально не залежить від держави, але взаємодіє з нею заради досягнення загального блага, є базисом держави. Держава, у свою чергу, захищає демократичні принципи самоврядування всіх недержавних організацій, які безпосередньо формують громадянське суспільство. Для цивілізаційного розвитку обох феноменів необхідно створити надійний, ефективний та гармонійний механізм їх взаємодії та взаємозбагачення [4, с. 11]. Виходячи з цього можна констатувати, що чим вищий рівень розвитку громадянського суспільства, тим більш у державі яскраво вираженими демократичні процеси. В контексті цього важливо розвивати у суб'єктів громадянських компетентностей, які сприятимуть ефективній реалізації громадянських права й обов'язків зокрема на те, що відбувається у державі, з метою розвитку демократичного громадянського суспільства.

За останнє десятиліття Україна наочно продемонструвала, що успішна співпраця держави та громадянського суспільства може забезпечити трансформаційні зміни. Громадянське суспільство в Україні є одним із ключових факторів, що сприяють стійкості держави перед зовнішніми викликами. За умови належної організації, залучення громадян і громадянського суспільства зміцнить економічний та соціальний капітал України та позитивно вплине на державне й місцеве врядування, соціальну довіру, пришвидшить інтеграцію до ЄС та сприятиме активній повоєнній відбудові.

Література

1. Богінич О.Л. Громадянське суспільство, держава, особа: правові засади взаємодії в умовах демократичного розвитку. *Альманах права*. 2019. № 10. С. 102-107.

2. Цокур Є. Етапи становлення громадянського суспільства в Україні в контексті забезпечення легітимності політичної влади. *Політичний менеджмент*. 2009. № 3. С. 129-136. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/tsokur_etepu.pdf

3. Роль громадянського суспільства у відновленні країни: чи можлива співпраця з урядом? Експертна дискусія. URL: <https://case-ukraine.com.ua/publications/rol-gromadyanskogo-suspilstva-u-vidnovlenni-krayiny-chy-mozhlyva-spivpratsya-z-uryadom/>

4. Концепція удосконалення діалогу громадянського суспільства, особи та держави в контексті забезпечення та захисту прав людини в Україні /

Шемшученко Ю.С., Оніщенко Н.М., Пархоменко Н.М., та ін. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2015. 116 с.

УДК 342.1(043.2)

Купіна Л.Ф., д.ю.н., професор,
Інститут правотворчості та науково-правових експертиз НАН України,
м. Київ, Україна

ІНСТИТУЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ ВЛАДИ У ВИЗНАННІ БАЗОВИХ ЦІННОСТЕЙ ЄС: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Реалізація Україною взятих на себе зобов'язань в процесі євроінтеграції передбачає проведення низки реформ, за якими наша держава має визнати базові цінності європейської спільноти - повага до людської гідності, свобода, демократія, рівність, верховенство права, повага до прав людини, зокрема прав меншин. Вбачається, що вказанні зобов'язання та завдання, які стоять перед Україною, можливо виконати при наявності однієї із складових євроінтеграції - потужної інституційної спроможності органів публічної влади. Насамперед, це дозволить завершити імплементацію національного законодавства до права ЄС та повноцінно інтегруватися Україні до європейської спільноти як країни, яка за одним із Копенгагенських критеріїв, сформувала стабільні інституції, що забезпечують демократію, верховенство права, права людини та повагу до прав меншин.

Аналіз аналітичних матеріалів та звітів урядових і неурядових організацій приводить до висновку, що на сьогодні процес імплементації законодавства до асquis ЄС має системні проблеми, які перешкоджають його повній та швидкій реалізації. Такими є, зокрема, недостатня інституційна спроможність відповідальних органів державної влади, які потребують більшої кількості фахівців для розробки необхідного законодавства, додаткових фінансових ресурсів, залучення експертної підтримки в рамках міжнародної технічної допомоги; потреба у створенні нових профільних органів; дія режиму воєнного стану; гостра необхідність проведення заходів серед суб'єктів владних повноважень щодо поглибленого вивчення та аналізу актів права ЄС та з метою підвищення кваліфікації з питань адаптації законодавства України до актів права ЄС [1], [2].

Попри наявність окреслених проблем, інституційні органи продовжують реалізовувати євроінтеграційну політику через План заходів з виконання Угоди про асоціацію, що сприяє інтеграції України зі нинішнього статусу країни-кандидата до повноцінного члена ЄС та є